

TA'LIM MUASSASALARIDA NUTQ USLUBLARINI O'QITISH METODIKASI

Oqdaryo Tuman 2-Son Texnikumi O'qituvchisi

Ergasheva Yulduzxon G'ofurjon Qizi

Annotatsiya

Mazkur maqolada ta'lim muassasalarida nutq uslublarini o'qitishning ilmiy-nazariy asoslari, metodik yondashuvlari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirilgan samarali usullari tahlil qilinadi. Nutq uslublarining lingvistik mohiyati, ularni o'quvchilarda shakllantirish jarayoni, kompetensiyaviy yondashuvning o'rni hamda amaliy mashg'ulotlarning ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, raqamli ta'lim vositalari va interaktiv metodlarning nutq madaniyatini rivojlantirishdagi roli ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: nutq uslublari, metodika, kompetensiya, kommunikativ yondashuv, rasmiy uslub, ilmiy uslub, badiiy uslub, so'zlashuv uslubi, pedagogik texnologiyalar.

Kirish

Hozirgi globallashtirish jarayonida ta'lim tizimi oldida turgan eng muhim vazifalardan biri o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishdir. Bu esa faqat grammatik bilimlarni berish bilan cheklanib qolmay, balki nutq madaniyatini shakllantirish, turli nutq uslublaridan to'g'ri va samarali foydalanishni o'rgatishni ham o'z ichiga oladi.

Nutq uslublari tilning funksional jihatdan bo'linishini ifodalaydi va har bir uslub muayyan kommunikativ vaziyatga moslashgan bo'ladi. Texnikum ta'limida

o‘quvchilar kelajakda turli kasbiy sohalarda faoliyat yuritishini hisobga olsak, ayniqsa rasmiy-idoraviy va ilmiy uslublarni puxta egallashi muhim hisoblanadi.

1. Nutq uslublari tushunchasi va ularning lingvistik asoslari

Nutq uslubi – bu til vositalarining muayyan kommunikativ maqsadga muvofiq tanlanishi va qo‘llanish tizimidir. Uslub tilning funksional jihatini ko‘rsatadi.

O‘zbek tilida asosiy nutq uslublari quyidagilardir:

So‘zlashuv uslubi

Rasmiy-idoraviy uslub

Ilmiy uslub

Badiiy uslub

Publitsistik uslub

Har bir uslub o‘zining leksik birliklari, grammatik qurilishi va ifoda vositalari bilan ajralib turadi. Masalan, ilmiy uslubda aniq terminologiya ustun bo‘lsa, badiiy uslubda obrazlilik va emotsionallik yetakchi o‘rinni egallaydi.

2. Nutq uslublarini o‘qitishning metodik ahamiyati

Nutq uslublarini o‘qitish nafaqat til bilimini, balki o‘quvchilarning fikrlash madaniyatini ham rivojlantiradi. Bu jarayon quyidagi natijalarga olib keladi:

fikrni aniq va mantiqiy ifodalash

vaziyatga mos nutq qurish

rasmiy hujjatlar bilan ishlash ko‘nikmasi

ilmiy matnlarni tushunish va yaratish

Shu sababli nutq uslublarini o'qitish metodikasi zamonaviy pedagogikaning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

3. Didaktik tamoyillar

Nutq uslublarini o'qitishda quyidagi didaktik tamoyillar asosiy o'rin tutadi:

ilmiylik tamoyili – berilayotgan ma'lumotlar aniq va asoslangan bo'lishi

tizimlilik tamoyili – mavzular ketma-ket va izchil o'rgatilishi

onglilik tamoyili – o'quvchi materialni tushungan holda o'zlashtirishi

amaliyot bilan bog'liqlik – nazariyaning amaliy mashqlar bilan mustahkamlanishi

faollik tamoyili – o'quvchi dars jarayonida faol ishtirok etishi

4. Nutq uslublarini o'qitish metodlari

4.1. An'anaviy metodlar

tushuntirish

hikoya qilish

suhbat

mashq bajarish

4.2. Zamonaviy metodlar

interaktiv o'qitish

muammoli ta'lim

klaster

aqliy hujum

rolli o‘yinlar

keys-stadi

Bu metodlar o‘quvchilarda mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni shakllantiradi.

5. Ilmiy uslubni o‘qitish metodikasi

Ilmiy uslubni o‘rgatishda o‘quvchilar quyidagilarga o‘rganadi:

terminlardan to‘g‘ri foydalanish

definitsiya va xulosalar tuzish

mantiqiy izchillikni saqlash

Amaliy mashqlar:

matnni ilmiy uslubga o‘tkazish

reja tuzish

referat yozish

6. Rasmiy-idoraviy uslubni o‘qitish

Rasmiy uslub kasbiy faoliyat uchun eng zarur uslublardan biridir. O‘quvchilar quyidagilarni o‘rganadi:

ariza yozish

tavsifnoma tuzish

ma’lumotnoma tayyorlash

buyruq va qarorlarni tahlil qilish

Bu ko'nikmalar ularning kelajakdagi ish faoliyatida muhim rol o'ynaydi.

7. Badiiy uslubni o'qitish

Badiiy uslub o'quvchilarning estetik tafakkurini rivojlantiradi. Unda:

metafora

epitet

o'xshatish

jonlantirish

kabi tasviriy vositalar o'rganiladi.

O'qituvchi o'quvchilarga badiiy matnlarni tahlil qildirish orqali uslubiy farqlarni ko'rsatadi.

8. So'zlashuv uslubi va uning amaliy ahamiyati

So'zlashuv uslubi kundalik muloqotda qo'llaniladi. Bu uslubni o'qitishda real hayotiy vaziyatlardan foydalaniladi:

do'konda muloqot

telefon suhbatlari

guruh ichidagi dialoglar

Bu uslub o'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantiradi.

9. Interaktiv texnologiyalar

Zamonaviy ta'limda interaktiv texnologiyalar katta ahamiyatga ega:

multimedia vositalar

onlayn platformalar

test tizimlari

video darslar

Ular o'quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi.

10. Kompetensiyaviy yondashuv

Nutq uslublarini o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv asosiy o'rinda turadi:

kommunikativ kompetensiya

lingvistik kompetensiya

ijtimoiy kompetensiya

Bu yondashuv o'quvchini faqat bilim egasi emas, balki amaliy ko'nikmaga ega shaxs sifatida shakllantiradi.

11. Amaliy mashg'ulotlar tizimi

Amaliy mashg'ulotlar nutq uslublarini mustahkamlashda eng muhim bosqich hisoblanadi:

matn yaratish

uslubiy tahlil

dialog tuzish

hujjatlar yozish

12. O'qituvchining metodik mahorati

O'qituvchi:

darsni to'g'ri rejalashtirishi

interaktiv metodlarni qo'llashi

individual yondashuvni ta'minlashi

o'quvchini mustaqil fikrlashga yo'naltirishi kerak

Xulosa

Nutq uslublarini o'qitish texnikum ta'lim tizimida muhim ahamiyatga ega bo'lib, u o'quvchilarning kommunikativ va kasbiy kompetensiyalarini shakllantiradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash ushbu jarayonni yanada samarali qiladi. Nutq uslublarini puxta egallagan o'quvchi kelajakda har qanday kasbiy muhitda aniq, mantiqiy va madaniyatli muloqot qila oladi.\

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

O'zbek tili stilistikasi

Pedagogika nazariyasi

Ona tili o'qitish metodikasi

Zamonaviy didaktika

Ilmiy-metodik qo'llanmalar